

Глосарій основних термінів, які використовуються в грі «Місце призначення: Європа»

У цьому глосарії наведено пояснення для 16 основних термінів, які використовуються в засобі навчання «Місце призначення: Європа».¹ Детальніші та юридично точні визначення можна знайти в документах [«Глосарій Європейської міграційної мережі»](#)² й [«Основні терміни у сфері міграції Міжнародної організації з міграції»](#).³ Під кожним терміном зазначені посилання на додаткові матеріали англійською мовою.

1. Шукачі притулку та біженці
2. Відтік мізків
3. Центри тимчасового перебування
4. Дискримінація
5. Європейський комісар із внутрішніх справ
6. Компенсація країнам, які приймають мігрантів
7. Інтеграція іммігрантів
8. Нелегальна міграція
9. Думка громадськості щодо міграції
10. Легальні шляхи міграції

¹ Версія гри для друку та додаткова інформація доступні на сайті <https://destinationeurope.uni.lu/>.

² https://ec.europa.eu/home-affairs/networks/european-migration-network-emn/emn-glossary_en.

Глосарій Європейської міграційної мережі версії 6.0 також доступний для завантаження у вигляді мобільної програми для пристроїв з ОС [Android](#) і [iOS](#) англійською, фінською, німецькою, грецькою, італійською та латвійською мовами.

³ <https://www.iom.int/key-migration-terms>.

11. Легалізація / амністія
12. Програми переселення
13. Повернення
14. Шенгенська зона

15. Контрабанда мігрантів і торгівля людьми
16. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН)

1. Шукачі притулку та біженці

Шукачі притулку — це особи, які подають офіційний запит на міжнародний захист в іншій країні, оскільки вважають, що в їхній країні існує загроза їхньому життю. Міжнародне право визнає такі підстави для надання особі статусу біженця: страх переслідування за етнічною, релігійною, національною ознакою, належністю до певної соціальної групи або політичними переконаннями. Не всі **шукачі притулку** вважатимуться **біженцями**, але кожен офіційно визнаний **біженець** спочатку був **шукачем притулку**.

Повне визначення терміна «біженець» (refugee) у Конвенції про статус біженців (Женевській конвенції) 1951 року та Протоколі щодо статусу біженців 1967 року (стор. 14–16): <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

Актуальні дані про шукачів притулку й офіційно визнаних біженців у ЄС: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics

Дані про біженців і шукачів притулку у світі від Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН): <https://www.unhcr.org/refugee-statistics/>

2. Відтік мізків

Ситуація, коли країна втрачає багатьох — зокрема талановитих — представників певної професії або галузі економіки, оскільки вони переїжджають працювати за кордон. Наприклад, якщо забагато медсестер переїде працювати за кордон, це може призвести до проблем для лікарень і пацієнтів у їхній рідній країні. Однак якщо мігранти повернуться додому з новими навичками, це може позитивно вплинути на їхню рідну країну. Для країни походження мігрантів також вигідно отримувати кошти, які вони надсилають своїм родичам (так звані **перекази заробітку**), і інші види інвестицій.

Актуальні дані, зібрані Глобальним партнерством у сфері знань про міграцію та розвиток (Світовим банком) стосовно переказів заробітку, які мігранти надсилають у свої рідні країни: <https://www.knomad.org/data/remittances>

3. Центри тимчасового перебування

У випадку ЄС це спеціальні заклади для осіб, які не є громадянами країн ЄС і очікують примусового повернення до рідної країни. У таких закритих центрах утримуються, зокрема, ті мігранти, які можуть спробувати уникнути повернення додому, зникнувши або іншим чином заважаючи процедурі повернення. Згідно з міжнародним законодавством із прав людини, утримання мігрантів може використовуватися лише в крайньому випадку, коли використання інших заходів неможливе.

Актуальні дані про кількість мігрантів, що утримуються в різних країнах, зібрані некомерційною організацією Global Detention Project:

<https://www.globaldetentionproject.org/regions-subregions/europe>

4. Дискримінація

Ситуація, за якої до однієї особи ставляться гірше, ніж до іншої в подібній ситуації, через певні характеристики, як-от етнічне походження, національність або міграційний статус. Є достатньо доказів того, що іммігранти та їхні нащадки страждають від дискримінації на території ЄС в усіх сферах життя, найчастіше під час пошуку роботи й житла.

Результати опитування 2017 року щодо меншин і дискримінації в ЄС, проведеного Агентством Європейського Союзу з основних прав:

<https://fra.europa.eu/en/publication/2017/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-main-results>

5. Європейський комісар із внутрішніх справ

Член Європейської комісії, який відповідає за пропонування та впровадження міграційної політики ЄС. Завдання Європейського комісара з внутрішніх справ на період із 2019 по 2024 р. полягає в пошуку спільної позиції серед країн — учасниць ЄС і введенні нового підходу до проблем міграції та надання притулку, який зможе об'єднати країни ЄС спільними цінностями й гуманітарними обов'язками.

Посаду Європейського комісара з внутрішніх справ на період 2019–2024 років обіймає **Йлва Йоганссон**. Докладніше про її обов'язки та нещодавню діяльність: https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/johansson_en

6. Компенсація країнам, які приймають мігрантів

Думка про те, що країнам за межами ЄС, які бажають прийняти нелегальних мігрантів і шукачів притулку, яким не дозволили залишитися в ЄС, можна надавати певну фінансову компенсацію або спрощений в'їзд до ЄС для їхніх громадян. Це не є офіційною практикою ЄС, що систематично застосовується під час роботи з мігрантами. Лиш окремі країни ЄС ведуть переговори з країнами, звідки мігранти родом, або транзитними країнами про посилення контролю своїх кордонів.

Докладніше про різні аспекти цієї практики в Європі й інших частинах світу: <https://www.chathamhouse.org/2020/10/what-externalization-and-why-it-threat-refugees>

7. Інтеграція іммігрантів

Процес взаємної адаптації мігрантів і суспільства, у якому вони живуть. Мігранти стають частиною соціального, економічного, культурного та політичного життя місцевого суспільства, яке також змінюється через присутність іноземців. Інтеграція передбачає набір спільних зобов'язань між мігрантами та спільнотами, у яких вони оселяються. Це не стосується виключно іммігрантів, які зацікавлені в постійному проживанні. Основні складові інтеграції: надання мігрантам різноманітних прав і доступу до послуг, як-от до освіти й ринку праці, і визнання ключових цінностей, які пов'язують між собою іноземців і місцевих жителів.

Порівняльний огляд різних аспектів інтеграції й інтеграційних заходів у ЄС та інших країнах див. на інтерактивному сайті Індексу політики інтеграції мігрантів (MIPEX): <https://www.mipex.eu>

8. Нелегальна міграція

Перетин кордону, який не відповідає законам, що регулюють в'їзд осіб у транзитну країну або країну призначення. Той факт, що міграція осіб відбувається не за визнаними каналами

міграції, не означає, що транзитні країни або країни, у яких вони поселяються, не зобов'язані захищати їхні права. Серед нелегальних мігрантів можуть бути біженці, жертви торгівлі людьми або діти-мігранти без супроводу. Згідно з міжнародним правом, країни зобов'язані забезпечити міжнародним захистом шукачів притулку, які втікають від переслідування, збройних конфліктів або повсюдних проявів насильства. Крім того, міжнародне право захищає біженців від покарання за нелегальний в'їзд або перебування, якщо в місці, звідки вони прибули, їм загрожує небезпека.

Дані про нелегальну міграцію можна знайти на порталі міграційних даних Міжнародної організації з міграції (IOM): <https://migrationdataportal.org/themes/irregular-migration>

9. Думка громадськості щодо міграції

Ставлення людей до іммігрантів та імміграції ґрунтується на їхніх особистих цінностях і загальному світогляді. Вони можуть не володіти правдивою інформацією про кількість та історію життя мігрантів у своїй країні, але їхня думка щодо міграції може формувати політику уряду та навіть впливати на результати виборів. Громадська думка щодо міграції також впливає на середовище, у яке інтегруються іммігранти, стаючи частиною нового суспільства.

Багато країн збирають дані про ставлення громадськості до міграції, які можуть використовуватися як індикатор відкритості або закритості відповідних суспільств до імміграції. Це може здивувати, але, згідно з останніми даними «Євробарометра», приблизно половина населення багатших країн — учасниць ЄС не підтримують міграцію, але й не виступають проти неї, залишаючись нейтральними. Антиміграційні настрої зазвичай найсильніші в тих країнах, де перебуває найменше мігрантів і місцеві не мають особистих контактів з іммігрантами, але більше хвилюються через загальну небезпеку та втрату контролю над власною економікою або соціальною ситуацією.

Огляд результатів різноманітних опитувань громадськості щодо імміграції можна знайти на порталі міграційних даних Міжнародної організації з міграції (IOM): <https://migrationdataportal.org/themes/public-opinion-migration>

Два нещодавні дослідження на цю тему, у яких розглядаються дані з країн ЄС:

- Робочий звіт центру Overseas Development Institute «Ставлення громадськості до імміграції та іммігрантів» 2020 року: <https://odi.org/en/publications/public-attitudes-towards-immigration-and-immigrants-what-people-think-why-and-how-to-influence-them/>
- Дослідження фонду Friedrich Ebert Stiftung «Досі розділені, але відкритіші: ставлення до міграції в різних європейських країнах до та після міграційної кризи» 2019 року: <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/still-divided-but-more-open-mapping-european-attitudes-towards-migration-before-and-after-the-migration-crisis>

10. Легальні шляхи міграції

Легальна міграція відбувається згідно із законами країн походження мігрантів, транзиту та призначення. У країнах — учасницях ЄС існують спеціальні схеми (шляхи), які дають змогу людям, що відповідають вимогам, легальним чином потрапляти на територію ЄС із дотриманням певних умов та іноді на визначений час. Це стосується, зокрема, мігрантів, які приїжджають на роботу, навчання або для об'єднання сім'ї. Інші шляхи призначені для людей у складних життєвих ситуаціях, як-от біженців, осіб, які залишають свою країну через стихійне лихо або негативні наслідки зміни клімату й погіршення стану навколишнього середовища. Для міграції осіб у складних життєвих ситуаціях передбачено надання гуманітарних віз і створення гуманітарних програм для в'їзду, приватних спонсорських програм, програм з об'єднання сімей або медичної евакуації тощо. Забезпечення шляхів для легальної міграції часто використовують як альтернативу для боротьби з нелегальною міграцією.

Докладніше про легальну міграцію в ЄС можна дізнатися з брифінгу Європейської парламентської служби досліджень 2019 року: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI\(2019\)63555_9_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635559/EPRS_BRI(2019)63555_9_EN.pdf)

11. Легалізація / амністія

У ЄС легалізацією називається державна процедура, за допомогою якої іноземці, що нелегально перебувають на території ЄС, можуть подати заяву на отримання легального статусу проживання в країні, яка їх прийняла. Обмеження шляхів для легальної міграції на територію ЄС, високий попит на іноземних працівників і наявність можливостей для нелегального в'їзду в ту чи іншу країну зазвичай призводять до збільшення кількості

нелегальних мігрантів на її території. Крім того, за надзвичайних умов, як-от під час пандемії COVID-19, мігранти, які вже отримали легальний статус, можуть опинитися в ризикованій ситуації та, можливо, втратити право на перебування в поточній країні.

Щоб вирішити ці проблеми, уряди деяких країн встановлюють певні умови, за яких нелегальні мігранти можуть отримати легальний статус. Однак таке рішення має недоліки. З одного боку, офіційне працевлаштування іноземних працівників є вигідним для них самих і місцевого населення. З іншого боку, така практика може заохочувати до нелегальної міграції та виглядати несправедливою до мігрантів, які очікують можливості потрапити в ЄС легальним способом.

Докладніше про вирішення проблеми нелегального працевлаштування мігрантів у різних країнах можна дізнатися в огляді міжнародної міграції Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) 2018 року на стор. 176, 178 і 186: https://read.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2018_migr_outlook-2018-en#page1

12. Програми переселення

У випадку ЄС це добровільні програми, у межах яких країни ЄС надають на своїй території міжнародний захист біженцям і переміщеним особам, що відповідають вимогам для переселення відповідно до правил Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН). У світовому масштабі переселення застосовується для захисту біженців, які не мають можливості інтегруватися в місці проживання або повернутися в рідну країну. Цей процес передбачає відбір і переміщення біженців із країни, у якій вони подали запит на захист, до іншої, яка погодилася їх прийняти як біженців і надати статус для постійного проживання. Цим статусом їм і їхнім близьким родичам надається захист і доступ до прав, які є в громадян цієї країни. Мігранти також мають отримати можливість у майбутньому стати громадянами країни, що їх прийняла.

Докладніше про переселення біженців у ЄС можна дізнатись у звіті Європейського парламенту 2019 року:
[https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI\(2016\)5_89859](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document.html?reference=EPRS_BRI(2016)5_89859)

Дані про переселення у світі від Агентства ООН у справах біженців (УВКБ ООН):
<https://www.unhcr.org/resettlement-data.html?query=resettlement>

13. Повернення

Переміщення мігранта з країни, яка його прийняла, назад до його країни за походженням, громадянством або місцем постійного проживання після тривалого перебування в країні, яка його прийняла. Повернення може бути добровільним або примусовим, спонтанним або за сприяння держави. Це спосіб вираження волі верховної влади країни вирішувати, хто в'їжджає на її територію та залишається в її межах. Країна може виселяти мігрантів, однак деякі принципи міжнародного права, зокрема принцип недопущення примусового видворення, обмежують можливості уряду в цій ситуації. Принцип недопущення примусового видворення забороняє країнам повертати осіб до країни, де існує загроза їхньому життю або свободі. Міжнародне право також регулює спосіб здійснення таких повернень. Під час повернення необхідно поважати гідність переміщуваних осіб, а примус може застосовуватися лише в окремих випадках, коли це виправдано необхідно. Забороняється піддавати небезпеці життя або фізичну недоторканність переміщуваних осіб.

Найновіші дані з 27 країн ЄС щодо впровадження імміграційного законодавства, яке, зокрема, регулює процес повернення: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enforcement_of_immigration_legislation_statistics#Returns_of_n_on-EU_citizens

Дані про повернення мігрантів, зокрема добровільне, у світі можна знайти на порталі міграційних даних Міжнародної організації з міграції (ІОМ): <https://migrationdataportal.org/themes/return-migration>

14. Шенгенська зона

Це територія, яка наразі складається з більшості країн — учасниць ЄС і деяких країн, які не входять до ЄС (див. *карту* з комплекту гри «*Місце призначення: Європа*»). За звичайних умов між країнами, що входять у Шенгенську зону, немає перевірок на внутрішніх кордонах. Громадяни ЄС і будь-які особи, що легально перебувають на території ЄС, зокрема громадяни інших країн, можуть вільно переміщуватися в межах цієї зони без перевірок на кордонах. Шенгенський кодекс про кордони дозволяє країнам-учасницям тимчасово відновити контроль на внутрішніх кордонах у разі серйозної загрози державному порядку або внутрішній безпеці. Але це вважається крайнім заходом, який слід використовувати лише в критичних ситуаціях і протягом обмеженого часу.

Щоб дізнатися більше про Шенгенську зону, країн-учасниць і відповідні правила, відвідайте сайт Європейської комісії: https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/borders-and-visas/schengen_en

15. Контрабанда мігрантів і торгівля людьми

Згідно з міжнародним правом, **контрабанда** мігрантів — це забезпечення нелегального в'їзду на територію країни осіб, що не є її громадянами або іноземцями, які в ній постійно проживають. Такий в'їзд організовується для отримання фінансової або іншої матеріальної вигоди. **Контрабанда** зазвичай відбувається під час перетину кордонів за спільної згоди. Іноді її плутають із **торгівлею людьми**. Ці явища схожі, але, на відміну від **контрабанди**, **торгівля людьми** передбачає їхню експлуатацію. **Торгівля людьми** може також відбуватися в межах держави. Однак на практиці інколи складно провести межу між цими явищами. Експлуатація мігрантів і жорстоке ставлення до них можуть відбуватися протягом переміщення чи в місці призначення, навіть якщо спочатку мігранти давали свою згоду на перевезення. **Контрабанда** може перейти в **торгівлю людьми**. Для **контрабанди** й **торгівлі людьми** можуть також використовуватися ті самі маршрути. Важлива різниця полягає в тому, що **торгівля людьми** вважається злочином проти особи, а **контрабанда** — злочином проти держави.

Докладну інформацію та дані про контрабанду можна знайти на порталі міграційних даних Міжнародної організації з міграції (ІОМ):

<https://migrationdataportal.org/themes/smuggling-migrants>

Про дії ЄС для боротьби з контрабандою можна дізнатися від Європейського центру з протидії контрабанді мігрантів на сайті Європолу: <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-migrant-smuggling-centre-emsc#fndtn-tabs-0-bottom-1>

16. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ ООН)

Агентство Організації Об'єднаних Націй, яке надає допомогу біженцям, переміщеним особам і особам без громадянства в 135 країнах.

Докладну інформацію про організацію та її діяльність можна знайти на сайті УВКБ ООН: <https://www.unhcr.org/what-we-do.html>